

Vít Beneš

Vytváření fiskálních protektorátů není cestou ke skutečné hospodářské a měnové unii

SHRNUTÍ A DOPORUČENÍ

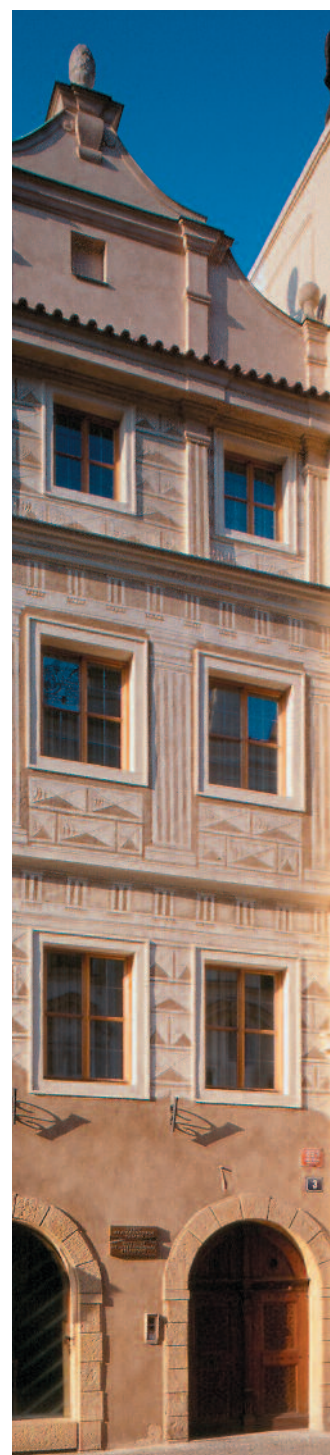
Eurozóna musí respektovat principy fiskálního federalismu, tedy fiskální suverenitu států (národní rozpočty) i fiskální suverenitu federace (evropský rozpočet).

Eurozóna by měla skončit se „sdílením fiskální suverenity“ mezi členskými státy (tj. přestat vynucovat rozpočtová pravidla včetně Fiskálního paktu) a upustit od „sdílení fiskálního rizika“ mezi státy (tj. zrušit záchranné mechanismy a obnovit princip no bailout).

Evropská unie by měla zavést evropskou daň pro potřeby financování evropského rozpočtu, zejména pak kohezní politiky (tzv. evropské fondy).

Kohezní politiku je třeba reformovat, aby působila proticyklicky a zmírňovala důsledky asymetrických šoků v měnové unii. Nesmí však sloužit k financování či úvěrování národních rozpočtů.

Česká republika by neměla ratifikovat Fiskální pakt a smlouvu o ESM, naopak by měla požadovat federalizaci eurozóny v souladu s výše uvedenými principy.

Vývoj posledních několika týdnů, který vyústil v ultimátum řecké vládě, je tragédií pro řeckou demokracii. Výsledná „dohoda“ je ale tragédií i pro ty z nás, kteří věřili v možnost vytvoření demokratické evropské federace nebo, chcete-li, Spojených států evropských.

Projekt měnové unie zdegeneroval do podoby režimu fixních kurzů se společnou měnou, který drží pohromadě pouze strach z toho, co by se stalo v případě opuštění eura a zavedení vlastní měny. Projekt politické unie (federalizace Evropy) byl hlavními aktéry (Francie a Německo) ve skutečnosti opuštěn již před mnoha lety a eurozóna dnes definitivně zmutovala do jakéhosi mezivládního klubu, ve kterém se naplno projevuje mocenská nerovnováha mezi členskými státy.

Krise eurozóny poměrně jasně demonstrovala, že měnová unie není dlouhodobě udržitelná bez unie fiskální. Zároveň se ale v celé své nahotě ukázala neudržitelnost a nedemokratičnost současného modelu „fiskální unie“, opírajícího se o dva pilíře: mechanismy na záchranu bankrotujících států (sdílení fiskálního rizika) a vymahatelná pravidla rozpočtové disciplíny (sdílení fiskální suverenity). Jako federalista tvrdím, že tato forma „fiskální unie“ je nedemokratický a nefunkční slepenec, který jde proti všem zásadám fiskálního federalismu, tak jak je praktikován ve skutečně fungující měnové a fiskální unii, ve Spojených státech amerických.

Skutečně fungující fiskální unie

Fiskální federalismus v USA se opírá o princip fiskální suverenity: fiskálním suverénem jsou jednotlivé členské státy, fiskálním suverénem je ale i federace. Co to znamená v praxi?

Zprv, federální vláda nezodpovídá za závazky ani nepřebírá závazky jednotlivých členských států Unie (princip no bailout). Ano, kdysi dávno federální vláda převzala zá-

Federální vláda nezodpovídá za závazky ani nepřebírá závazky jednotlivých členských států Unie.

vazky jednotlivých států. Stalo se tak pár let po vzniku americké měnové unie (v roce 1789), kdy federace převzala dluhy jednotlivých členských států, které nashromáždily během americké války za ne-

závislost. Podobný federální bailout členských států následoval ještě v roce 1812 (dluhy v důsledku britsko-americké války), poté byly federální bailouty států definitivně ukončeny (Henning-Kessler, 2012). Když v letech 1841–1842 osm z 26 členských států Unie čelilo bankrotu a požádalo federální vládu o záchranný balíček, reakce federální vlády a parlamentu byla zamítavá. Nahlíženo francouzskou optikou, osm států bylo zcela „ne-

solidárně“ ponecháno svému osudu. Zbankrotovaly uvnitř měnové unie, zároveň tím však byla zachována jejich fiskální suverenita (Sargent, 2012). Dolarová měnová unie samozřejmě přežila, ani jeden z oněch osmi států dolar neopustil. Od té doby USA dodržují princip „no bailout“ – zákaz financování či úvěrování bankrotujících států z federálního rozpočtu. Federální vláda vybírá federální daně napříč celými USA a financuje federální programy (zejména obranu, infrastrukturu a dnes i sociální a zdravotní zabezpečení) ve všech členských státech. Federální vláda může dokonce subvencovat krachující automobilky v Michiganu nebo banky v Texasu. Ale federální vláda nemůže provést bailout členských států Unie a převzít dluhy státu Michigan nebo státu Texas. Že mají Kalifornie a Illinois neudržitelný systém státních důchodů? Je nám líto, ale je to jejich odpovědnost.

Zadruhé, v americké federaci neexistují žádné mezistátní „záchranné mechanismy“. Stejně jako federální vláda nemůže přebírat závazky států, ani jednotlivé státy nepřebírají závazky jiných států. V dolarové měnové unii proto nikdy neexistoval žádný „americký stabilizační mechanismus“, který by členové Unie využívali ke kolektivní záchranně (bailout) bankrotujících států. Žádný záchranný mechanismus neexistoval dokonce ani v dobách, kdy byla dolarová měnová unie v plenkách a kdy členské státy ani zdaleka netvořily „optimální měnovou zónu“. Když v roce 2009 stála Kalifornie na pokraji bankrotu, žádný z členských států jí nespěchal na pomoc, federální vláda možnost bailoutu Kalifornie bez váhání zamítla (New York Times, 2009).

Zatřetí, ve Spojených státech neexistují žádná „rozpočtová pravidla“, která by pod hrozbou sankcí zavazovala členské státy dolarové měnové unie k určité fiskální politice. Dává to smysl: absence záchranných mechanismů (viz výše) jde ruku v ruce s absencí rozpočtových pravidel. Nahlíženo německou optikou, Spojené státy jsou zcela „nedisciplinované“. Členské státy USA totiž nikdy nesjednaly žádný „Pakt stability a růstu“, ani „Fiskální pakt“, „two-pack“ ani „six pack“. Většina států americké federace do svých ústav začlenila ustanovení o vyrovnaném rozpočtu (Bohn–Inman, 1996), nebylo to však v důsledku sjednání nějakého celoamerického „Fiskálního paktu“, ale z vlastní vůle ve snaze posílit svoji důvěryhodnost na dluhopisovém trhu po sérii bankrotů ve čtyřicátých letech 19. století. Ustanovení o vyrovnaném rozpočtu sice ani zdaleka nefungují na 100 %, jak je vidět z pokračujícího zadlužování některých států, stabilitu americké měnové unie to však nijak neohrožuje.

V USA neexistuje žádný „americký semestr“, žádná „Americká komise“ neprovádí „rozpočtový dohled“ nad státními rozpočty.

Začtvrté, úkolem federálních institucí v USA není dohled nad hospodařením členských států. Federální parlament a vláda jsou tu od toho, aby samy hospodařily se svými vlastními penězi, aby vybíraly federální daně a financovaly z nich federální programy. Nic

víc a nic míň. Federální vláda USA nikdy neschválila žádný „two pack“ ani „six pack“, kterými by hlídala rozpočty členských států Unie a jejich „makroekonomické nerovnováhy“. Federální vláda a parlament samozřejmě nemohou státům udělovat sankce za porušení celoamerických pravidel rozpočtové disciplíny (žádná taková pravidla totiž neexistují). V USA neexistuje žádný „americký semestr“, žádná „Americká komise“ neprovádí „rozpočtový dohled“ nad státními rozpočty. Fiskálně střídmé státy Unie nikdy nevyžívaly federální instituce k tomu, aby svoji rozpočtovou politiku prosazovaly ve státech rozhazovačných. Je nepředstavitelné, že by federální vláda USA nebo jakýkoliv stát Unie vnucoval jinému státu Unie „rozpočtová pravidla“ pod pohrůžkou nuceného odchodu z dolarozóny.

Zapáté, nic jako „sdílení suverenity“ či „sdílení odpovědnosti“ mezi členskými státy USA neexistuje. USA mají suverénní federální rozpočet (podstatně větší než je rozpočet EU) s vlastními příjmy, výdaji a federálními dluhopisy. Ale představa, že by Kalifornie „koordinovala“ podobu svého vlastního rozpočtu s Floridou a Kansasem a společně by „sdílely“ fiskální suverenitu, fiskální odpovědnost a fiskální riziko, je absurdní. Každý z nich zůstává fiskálním suverénem. Každý stát vybírá vlastní daně a vydává vlastní dluhopisy podle vlastního plánu a potřeb. Státy nesdílí fiskální riziko, nedochází k „mutualizaci“ státních dluhů – neexistují ani „společné“ dluhopisy, které by sloužily ke kolektivnímu financování státních rozpočtů členů dolarové měnové unie.

Zašesté, princip fiskální suverenity se samozřejmě vztahuje i na federaci. Federální vláda není financována členskými státy, jako je tomu v případě rozpočtu EU, ale musí se „živit“ sama federálními daněmi. Může dokonce vydávat federální dluhopisy, ovšem pouze pro svoji potřebu, nikoliv pro potřebu financování členských států (viz princip no bailout). O výdajích z federálního rozpočtu rozhoduje pouze federální parlament a vláda. Systém federálních daní a výdajů plní dvojí funkci. Jednak je hlavním cílem federálního rozpočtu financování programů a politik celonárodního významu, v souladu s principem subsidiarity (obrana, infrastruktura a dnes i základní sociální a zdravotní zabezpečení), jednak federální rozpočet automaticky přispívá k vyrovnávání systémových nerovnováh v dolarové měnové unii. Systém federálních daní a federálních výdajů je nastaven tak, že ekonomicky slabší regiony z federálního rozpočtu získávají více, než kolik jejich obyvatelé platí ve federálních daních. Federální rozpočet ale nemůže být použit na subvencování (bailout) rozpočtů členských států (viz výše). Jestliže je federální vláda rozpočtovým suverénem, pak také platí, že členské státy USA neručí za dluhy federální vlády. Pokud by federální vláda zbankrotovala, státy Unie ji ze svých státních rozpočtů zachraňovat nebudou.

Zasedmé, fiskální suverenita států i federace je úzce spojena s demokratickou legitimitou americké federace. Zjednodušeně řečeno, ten, koho volím, rozhoduje o výši daní, které platím, a o způsobu, jakým budou využity v můj prospěch. Jako občan Michiganu si volím své zástupce do michiganského parlamentu, kteří rozhodují o výši michigan-

ských daní. O výši státních daní, které jako občan Michiganu platím, nemůže (spolu)rozhodovat kalifornský guvernér, protože se mi nijak nezodpovídá ve volbách. Ze stejného důvodu nemohou zástupci Kalifornie (ale ani federální vláda ve Washingtonu) Michiganu diktovat, jakým způsobem Michigan použije mnou zaplacené michiganské daně. Michiganské daně nemohou skončit na účtu kalifornské vlády. Pokud by docházelo k fiskálním transferům mezi státem Michigan a státem Kalifornie a pokud by Kalifornie (nebo federální vláda ve Washingtonu) kontrolovala rozpočet Michiganu, šlo by nejenom o porušení principů fiskálního federalismu, ale o zásadní porušení demokratických principů, na kterých celá americká federace stojí. Fiskální suverenita a demokratická legitimita jsou úzce spjaty i na federální úrovni. Jako občan USA si volím zástupce do amerického (federálního) parlamentu. Federální poslanci nejsou ve Washingtonu pro „legraci králíkům“ jako jejich bruselští kolegové, ale mají demokratický mandát k tomu, aby rozhodovali o výši federálních daní a o způsobu, jakým budou využity ve prospěch občanů USA. Pokud by však federální daně použili na záchranu Kalifornie, šlo by opět o porušení demokratických principů: daně amerických občanů by šly do pokladny „cizího“ státu, jehož guvernér se ve volbách nezodpovídá americkým občanům (pouze občanům Kalifornie).

Netvrdím, že eurozóna musí bezmyšlenkovitě kopírovat americký model. Problém je ale v tom, že

Jak ale můžeme dospět ke skutečné hospodářské a měnové unii, když vytrvale ignorujeme, jak vypadá skutečně fungující hospodářská a měnová unie?

eurozóna si ze skutečně fungující hospodářské a měnové unie nebere zhora nic. Ve všech výše zmíněných bodech dělá eurozóna přesný opak toho, co dělá skutečně fungující fiskální unie. Proč? Prvním důvodem je evropská sebestřednost. Ze všech stran přece slyšíme, že EU je unikátní projekt, jediný svého druhu, na který nemůžeme jednoduše aplikovat cizí modely (rozuměj: americký federalismus). Druhým důvodem je ideologická nedůvěra až odpor podstatné části „evropských elit“ (F. Hollandem počínaje a N. Faragem konče) k myšlence evropské federace. Třetím důvodem je ignorance. Zastánci i odpůrci se sice donekonečna ohání „eurofederací“, ve skutečnosti se však z „federace“ stala prázdná nálepka a nikdo se neobtěžuje zjišťováním, jak federace (třeba ta americká) doopravdy funguje. Vrcholem této ignorance je představa mnoha politiků (W. Schäubleem počínaje a V. Klausem konče), že podstatou federace je rezignace členských států na klíčové prvky fiskální suverenity. Evropská unie neustále přežvykuje plány na dokončení „prohloubené a skutečné“ hospodářské a měnové unie (Evropská rada, 2012; Juncker, 2015). Jak ale můžeme dospět ke skutečné hospodářské a měnové unii, když vytrvale ignorujeme, jak vypadá skutečně fungující hospodářská a měnová unie?

Řecko coby člen dolarové měnové unie?

Na vrcholu hororových jednání mezi Řeckem a jeho eurozónovými věřiteli Spojené státy apelovaly na Německo, aby udrželo Řecko v eurozóně. Na tuto intervenci německý ministr financí Schäuble reagoval prohlášením, že když jsou USA tak chytré, možná by měly přijmout Řecko za člena dolarové měnové unie. A eurozóna si výměnou vezme Portoriko – teritorium USA, které zrovna teď čelí bankrotu, podobně jako Řecko (Bloomberg, 2015a).

6

Vezměme Schäubleho za slovo a podívejme se, jaký osud by Řecko čekal ve fungující dolarové měnové unii, ve skutečné federaci. Je možné, že bankrotující Řecko by se, jakožto plnohodnotný člen USA, pokusilo vyjednat ve Washingtonu záchraný program. Nepochybuji o tom, že americký Kongres by žádost o záchranu řeckého státu zamítl s argumentem, že každý členský stát Unie je přece suverén a za své příjmy, výdaje a dluhy si zodpovídá sám. Řecko by poté mělo dvě možnosti. Pokud by jeho dluh byl neudržitelný, nezbylo by mu nic jiného než vyhlásit státní bankrot, podobně jako to udělalo osm států USA v letech 1841–1842. Řecká vláda by se bankrotem zbavila podstatné části obrovského dluhového břemene. Zároveň by ale na několik let ztratila přístup na dluhopisový trh a chtě nechtě by musela zavést úsporná opatření. Samozřejmě není důvod, aby po státním bankrotu odcházela z dolarové měnové unie. Druhou variantou by byla cesta Kalifornie, která se za cenu úsporných opatření, nejrůznějších odkladů plateb a vydávání dlužních úpisů bankrotu vyhnula.

Stojí za to srovnat si, čím si prochází bankrotující Řecko v eurozóně, a bankrotující Kalifornie (2009) a Portoriko (2015) v dolarové měnové unii. Zprvé, nikdo nenabízel Ka-

Bankrotující Portoriko není terčem moralizujících a stereotypizujících poznámek o líných, neschopných a nedůvěryhodných Portoričanech.

lifornii ani Portoriku federální „záchrané balíčky“ (Huffington Post, 2015) výměnou za ztrátu fiskální suverenity a či dokonce konfiskaci majetku Kalifornie a Portorika. Pokud Kalifornie a Portoriko nezvládnou své finance, mají jedinou možnost: bankrot. Zadruhé, Kalifornii ani Portoriku nikdo ne-

vyhrožoval, že „budou odejiti“ z dolarové měnové unie, pokud přestanou splácet své dluhy a nedají do pořádku své veřejné finance. Proč Schäuble nedoporučí Obamovi, aby v Portoriku zavedl separátní měnu, třeba jenom dočasně? Zatřetí, Arnold Schwarzenegger coby guvernér bankrotující Kalifornie nemusel ve Washingtonu procházet ponižujícím „mentálním waterboardingem“. Bankrotující Portoriko není terčem moralizujících a stereotypizujících poznámek o líných, neschopných a nedůvěryhodných Portoričanech, které může zachránit jedině protektorát, který je konečně naučí jak správně vlád-

nout a hospodařit. Neslyšíme řeči o tom, že struktura ekonomiky a ekonomická kultura bankrotujícího Portorika je natolik odlišná od zbytku USA, že se nikdy nemělo stát členem dolarozóny. Začtvrté, platební neschopnost Kalifornie (Portorika) nevedla ke kolapsu kalifornských bank (resp. portorických bank), protože v USA na rozdíl od eurozóny funguje tzv. „bankovní unie“ (Gros, 2015), jejímž smyslem je zabránit přesně tomu, co se stalo v Řecku: přelévání dluhové krize do krize bankovní. Z tohoto důvodu kalifornské ani portorické ekonomice nikdy nehrozil nedostatek dolarové likvidity. Zapáté, část peněz, které federální vláda vynakládá na federální politiky (obrana, infrastruktura a další) logicky putuje i do Kalifornie a Portorika. Vzhledem k progresivnímu charakteru federálních daní ale relativně bohatá Kalifornie získává z federálního rozpočtu méně, než kolik Kalifornčané zaplatí na federálních daních. V případě relativně chudého Portorika a ještě chudšího Řecka by tomu bylo naopak. Federální peníze by však nešly na záchranu řeckého státu, ale na platy zaměstnanců federálních institucí (tj. i armády) v Řecku a na výdaje federálních programů v Řecku (infrastruktura, ale např. i základní sociální zabezpečení).

Nepochybuji o tom, že USA by Řecko absorbovaly bez politických a ekonomických otřesů, jaké dnes zažíváme v eurozóně. Stejně tak nepochybuji o tom, že fungující dolarová měnová unie v rámci demokratické federace by byla pro Řecko mnohem přívětivějším místem než toxická, nedemokratická a nefunkční „fiskální unie“ eurozóny. Portoriku bych vstup do eurozóny opravdu nedoporučoval.

Řecko jako protektorát v nefungující „fiskální unii“

Pondělí 12. července bylo černým dnem pro řeckou demokracii a fiskální suverenitu. Z bankrotujícího Řecka se stal fiskální protektorát eurozóny. Řecký státní majetek bude zkonfiskován a pod dohledem unijních institucí dojde k jeho nucené privatizaci. Evropské instituce budou lustrvat každý vládní návrh zákona v „relevantních oblastech“, v dostatečném předstihu před jeho odesláním k veřejné diskusi nebo do parlamentu. Vzhledem k rozsahu požadovaných reforem, „relevantní oblasti“ znamená prakticky veškerou legislativu. Řecku byla nadiktována daňová a důchodová reforma, na jejíž realizaci budou přímo v Aténách dohlížet unijní instituce. Pod přímým dohledem unijních institucí bude zeštíhlena a reformována řecká státní administrativa. Řecko retrospektivně přehodnotí všechnu legislativu, kterou od 20. února přijalo proti vůli věřitelů. Při pohledu na tyto požadavky (Euro Summit, 2015) je zřejmé, že jsme svědky poměrně masivního přesunu fiskální suverenity, který je bezprecedentní v historii EU a který jde daleko nad rámec toho, s jakými přesuny pravomocí počítá primární právo EU. Z průběhu

jednání je zároveň zřejmé, že tento přesun kompetencí ze strany Řecka na eurozónu / unijní instituce nebyl zrovna dobrovolný. Proto je na místě mluvit o fiskálním protektorátu (Fischer, 2015).

Opět se nabízí srovnání s bankrotujícím Portorikem v dolarozóně. Portoriko (zatím) není plnohodnotným státem v rámci USA, pořád je to „polokolonie“. Fiskální suverenita bankrotujícího „polokoloniálního“ Portorika je však i přesto vyšší než fiskální suverenita „protektorátního“ Řecka. Přesně tak. Eurozóna překročila pomyslnou čáru. Můžeme s klidným svědomím konstatovat, že fiskální suverenita členských států skutečně fungující federace je vyšší než fiskální suverenita členských států nefunkčního mezivládního experimentu jménem eurozóna.

Členské státy federace zůstávají fiskálními suverény, dokonce i v okamžiku svého bankrotu. Odstřižení od dluhopisových trhů nutí členský stát k úsporným opatřením, ale nikdo nad nimi nevyhlašuje fiskální protektorát (nucenou správu). Riziko státního bankrotu, resp. možnost státního bankrotu, jehož průběh a podmínky nejsou (na rozdíl

Fiskální suverenita členských států skutečně fungující federace je vyšší než fiskální suverenita členských států nefunkčního mezivládního experimentu jménem eurozóna.

od bankrotu municipalit) nijak regulovány federální ústavou a zákony USA, můžeme chápat jako ultimátní výraz fiskální suverenity, kterou si členské státy americké federace zachovávají.

Pondělí 12. července bylo černým dnem pro euro. Členové eurozóny si z ní udělali holubník a z pravidel

měnové unie cár papíru. Osmnáct z 28 států EU v čele s Německem si přivlastnilo právo rozhodovat o tom, koho z eurozóny vypudí (proti jeho vůli), přestože euro je podle smluv stále ještě společnou měnou celé Evropské unie. Euro „patří“ všem členským státům EU: Řecku stejně jako Německu, ale stejně tak i České republice nebo Velké Británii, které sice mají dočasné či trvalé výjimky ze zavedení eura, ale pořád to jsou signatáři unijních smluv a nesou za euro politickou odpovědnost. Žádný stát či koalice států si nemůže euro přivlastnit a rozhodovat o tom, koho z eurozónového klubu vyloučí.

Ve své snaze vnutit Řecku „rozpočtová pravidla“ (a vymoci z Řecka peníze, které mu půjčily), státy eurozóny neváhaly vzít si jako rukojmí samotnou měnovou unii. Řecko bylo postaveno před následující volbu: buď bude dodržovat pravidla „fiskální unie“ (podmínky záchranných balíčků a rozpočtovou disciplínu), nebo bude věřiteli donuceno k porušení pravidel měnové unie (zavedení kapitálových kontrol a separátní měny). Šestnáct z 18 zbývajících členů eurozóny (viz Ekathimerini, 2015) (a nakonec se k nim přidala i Česká republika) jasně demonstrovalo, že je pro ně důležitější, jestli Řecko dodržuje pravidla fiskální unie než to, jestli dodržuje pravidla unie měnové. Dokonce ostentativně vyzývalo Řecko k porušení těchto pravidel. Vrcholem tragédie je to, že čle-

nové eurozóny hodili pravidla měnové unie přes palubu ve snaze posílit vymahatelnost těch pravidel a mechanismů (záchranné mechanismy a rozpočtová disciplína), které ve skutečně fungující hospodářské a měnové unii nemají co dělat (viz příklad USA).

Zájem věřitelů o splacení nesplacitelných dluhů (Slovensko), resp. jejich snaha vnutit Řecku pravidla „fiskální unie“ (Německo), očividně převážil nad kolektivním zájmem na dodržování pravidel měnové unie (volný pohyb kapitálu a jednotná měna). Eurozóna nebyla ochotná uvažovat o scénáři bankrotu uvnitř eurozóny. Naopak Řecko bylo postaveno před falešnou volbu mezi „záchranným balíčkem“ (fiskálním protektorátem) na jedné straně a bankrotem spojeným s nuceným odchodem z eurozóny na straně druhé.

Nabídka Řecku na vystoupení z eurozóny je nebezpečným precedentem oslabujícím právní základ měnové unie. Je jenom otázkou času, kdy nějaká populistická politička či politik v Itálii, Portugalsku, Španělsku nebo ve Francii požádá o tutéž výjimku z měnové unie, kterou Schäuble nabízel Řecku. Soudě podle většinových názorů v eurozóně, zavedení separátní měny je nyní legitimním nástrojem, jak se předlužené a nekonkurenceschopné státy (třeba i Francie – viz Bloomberg, 2015b) mohou vypořádat se svými strukturálními problémy. Falešné dilema, před které eurozóna Řecko postavila, tj. fiskální protektorát nebo odchod z eurozóny, je vodou na mlýn euroskeptikům v Itálii, Španělsku či Francii. Ti teď mohou snadno argumentovat, že odchod z eurozóny je jediným způsobem, jak se vyvarovat fiskálnímu protektorátu. Ultimatům Řecku a následná kapitulace Syrize, která usilovala o třetí cestu (bankrot uvnitř eurozóny), bude euroskeptiky prezentována jako důkaz toho, že žádná třetí cesta mezi fiskálním protektorátem a odchodem z eurozóny ve skutečnosti neexistuje (Guardian, 2015).

Řecko bylo postaveno před falešnou volbu mezi „záchranným balíčkem“ (fiskálním protektorátem) na jedné straně a bankrotem spojeným s nuceným odchodem z eurozóny na straně druhé.

Státní bankrot pro Řecko

Řecko mělo dotáhnout do konce svůj původní plán – tedy zbankrotovat uvnitř eurozóny (Bloomberg, 2015c). Z politických i ekonomických důvodů. Co se politických důvodů týče, v okamžiku kdy Řecko nemá ani po reformách šanci splácet svůj dluh, pokud s ohledem na veřejné mínění ve věřitelských zemích není šance na restrukturalizaci či odpuštění dluhu a kdy je Řecko nuceno vybrat si mezi fiskálním protektorátem („zá-

chranným balíčkem“) a bankrotem, mělo by si zvolit cestu bankrotu. Bankrot (vyhlášení platební neschopnosti) uvnitř měnové unie, tedy cesta, kterou si v letech 1841–1842 prošlo osm amerických států, je jeho jediná šance, jak si zachovat fiskální suverenitu uvnitř měnové unie.

Co se ekonomických důvodů týče, Řecko nepotřebuje další bailout řeckého státního rozpočtu, který mu eurozóna vnucuje pod hrozbou odchodu z eurozóny. Řecko potřebuje vyřešit problém nesplacitelného dluhu. V situaci, kdy Řecko nemá ani po požadovaných reformách šanci svůj dluh splatit a kdy není mezi věřiteli politická vůle na restrukturalizaci dluhů, potom „třetí záchranný balíček“ není ničím jiným než oddalováním nevyhnutelného státního bankrotu (extend and pretend). Klíčovou podmínkou „záchranného balíčku“ je primární přebytek řeckého rozpočtu. Co to znamená? Ze záchranného úvěru nepříjde do řeckého rozpočtu ani euro a plánovaných cca 86 mld. EUR ze třetího záchranného balíčku půjde na splátky úvěrů z prvního a druhého záchranného balíčku, které Řecko poskytli ti samí věřitelé. Obrovský dluh Řecka se nesníží (naopak spíše naroste) a jediným efektem třetího „záchranného balíčku“ je oddálení splatnosti řeckého dluhu.

Přestože většina komentátorů a politiků vnucuje Řecku falešnou volbu mezi bailoutem a Grexitem, ve skutečnosti je bankrot uvnitř eurozóny nejenom myslitelný a možný (viz můj starší policy paper Beneš, 2015), ale dovolím si tvrdit, že i žádoucí. Ovšem k tomu, aby mohlo Řecko bez větších otřesů zbankrotovat v eurozóně (a zbavit se fiskálního pro-

Pokud chce Řecko zbankrotovat, musí v první řadě restrukturalizovat banky.

tektorátu eurozóny), musí ve vlastním zájmu splnit dvě podmínky: 1) držet si primární přebytek rozpočtu a 2) vyčistit bankovní sektor od státních dluhopisů. První pod-

mínka je zdá se splněna. Přes veškerá očekávání si Řecko i v první polovině roku 2015 drželo primární přebytek rozpočtu. Řecko by mělo držet primární přebytek nejenom proto, že je to podmínka „záchranného balíčku“, ale jednoduše proto, že je to nezbytná podmínka úspěšné realizace plánu B – tedy státního bankrotu Řecka. Primární přebytek znamená, že i v případě bankrotu, který nevyhnutelně povede i k zastavení veškerých záchranných úvěrů eurozóny a MMF, budou příjmy řeckého rozpočtu pokrývat jeho výdaje. Řecko nebude nuceno zavádět separátní měnu pro potřeby vyplácení důchodů a platů státním zaměstnancům.

Druhá podmínka splněná není, a právě proto vedlo již pouhé riziko státního bankrotu Řecka k bankovní krizi a nedostatku eurové likvidity v řecké ekonomice. Pokud chce Řecko zbankrotovat, musí v první řadě restrukturalizovat banky, zjednodušeně řečeno vyčistit bankovní sektor od toxických řeckých státních dluhopisů, které se stanou bezcennými v okamžiku (zřejmě nevyhnutelného) státního bankrotu. Pouze tak je možné zabránit tomu, aby se všechny systémové banky potopily společně s bankrotujícím stá-

tem, s fatálními důsledky pro eurovou likviditu řecké ekonomiky a z toho vyplývajícími tlaky na zavedení separátní měny. Řecko by mělo restrukturalizovat své banky, třeba i za cenu seškrtání hodnoty vkladů (tzv. bail-in), a implementovat pravidla bankovní unie, jejímž smyslem je zabránit přelévání dluhové krize (stání bankrot) do krize bankovní. Může se inspirovat z kyperského případu a přesunout toxická aktiva (státní dluhopisy) do jediné „špatné“ banky a pokusit se rekapitalizovat zbývající banky pomocí výnosů z věřiteli vynucené privatizace státního majetku. Mělo by uvolnit plošné kapitálové kontroly pro pobočky zahraničních bank a ke kapitálovým kontrolám přistupovat selektivně – zvedat je u bank, které projdou stres testy ECB.

Bohužel, restrukturalizace řeckého bankovního sektoru nebyla a není v zájmu věřitelských zemí. Řecké banky, přetížené řeckými státními dluhopisy, jsou smyčkou na krku řecké vlády, kterou věřitelští země využívají ve snaze prosadit v Řecku svoji představu „fiskální unie“ (rozpočtových pravidel). Jinými slovy, státy eurozóny využívají neschopnosti / neochoty řecké vlády implementovat pravidla bankovní unie k tomu, aby v Řecku prosadily pravidla fiskální unie pod hrozbou nuceného odchodu z unie měnové. Pokud by se Řecku podařilo vyčistit (alespoň částečně) řecký bankovní sektor od toxických řeckých státních dluhopisů, může řecký stát zbankrotovat, aniž by byla fatálně ohrožena eurová likvidita v ekonomice. Věřitelé by přišli o svoji hlavní mocenskou páku – hrozbu Grexitu. I kdyby řecký stát přestal splácet své dluhy vůči MMF, státům eurozóny i samotné Evropské centrální bance, Evropská centrální banka bude pokračovat v úvěrování zdravých řeckých bank – tedy těch, které se stihly zbavit bezcenných řeckých státních dluhopisů.

Konstruktivní destrukce nefungující „fiskální unie“

Takzvaná „fiskální unie“ ve smyslu kombinace trvalých záchranných mechanismů a rozpočtových pravidel nemá v dlouhodobé perspektivě ve skutečné hospodářské a měnové unii co dělat. Současná mezivládní „fiskální unie“ ve skutečnosti není systémem „vzájemného sdílení fiskální suverenity národních států“, ale systémem „vzájemné devastace fiskální suverenity národních států“, aniž by vznikala „fiskální suverenita federální“. Jak jsem se pokusil nastínit v první části textu, systém založený na kombinaci záchranných mechanismů a závazných rozpočtových pravidel pro národní rozpočty není žádným přechodovým stadiem na cestě ke skutečně fungující, demokratické a federalizované měnové unii, ale jejím přesným opakem.

Jak do toho zapadá Řecko? Řecko by mělo zbankrotovat, ovšem uvnitř eurozóny. Je to nejenom jediná šance jak zachránit fiskální suverenitu Řecka, ale i myšlenku skutečné

federace, tedy hospodářské a měnové unie založené na kombinaci fiskální suverenity států a fiskální suverenity federální vlády. Odchod Řecka z eurozóny (a jeho bankrot mimo eurozónu), stejně tak záchrana Řecka za cenu fiskálního protektorátu by znamenaly jediné: státní bankrot uvnitř eurozóny není možný. Bailout pro Řecko znamená nejenom prodlužování agónie Řecka, ale i prodlužování agónie eurozóny, která by se měla zbavit nefunkční a nedemokratické kombinace záchranných mechanismů a rozpočtových pravidel.

V okamžiku, kdy vlády států eurozóny zjistily, že jejich veřejnost nepřipustí odepsání podstatné části řeckého dluhu vzájemnou dohodou, měly usilovat o to, aby bankrot řeckého státu neohrozil integritu měnové unie. Eurozóna měla hledat takové řešení, které by zajistilo, že nedojde k přelití krize do ostatních států eurozóny a že při řeckém bankrotu nebudou porušena základní pravidla měnové unie (tj. volný pohyb kapitálu a jedna měna pro všechny). Skutečnost, že Řecko bylo naopak otevřeně vyzýváno k porušení těchto dvou pravidel (k zavedení plošných kapitálových kontrol a k zavedení separátní měny), považuji za tragédii a selhání tzv. „evropských elit“. A není pochyb o tom, že selhaly i „elity“ české, které se ke všeobecnému volání po odchodu Řecka z eurozóny připojily (Týden, 2015). Jak tedy měl reagovat zbytek eurozóny?

Němečtí politici se měli vrátit k jimi dříve prosazovanému principu „no bailout“ (Sinn, 2015) a měli nechat Řecko zbankrotovat takovým způsobem, který neohrozí jeho členství v eurozóně.

Kombinace trvalých záchranných mechanismů a rozpočtových pravidel nemá v dlouhodobé perspektivě ve skutečné hospodářské a měnové unii co dělat.

Koneckonců, bankrot není žádná tragédie (viz dolarová měnová unie). Místo toho jsme mohli v přímém přenosu pozorovat, jak Německo společně se zbytkem eurozóny vyhrožovalo Řecko, že pokud Řecko nepřijme další bailout (spojený s rozpočtovou disciplínou) a zbankrotuje,

bude odejito z eurozóny. Skoro to vypadá, že v německé ordoliberalní ekonomické kultuře převládá „ordo“ (řád) nad „liberalismem“ a Německo se v eurozóně pokouší prosadit jakýsi „dokonalý systém pravidel,“ se stále lepším mechanismem vzájemných kontrol a sankcí (Šimečka, 2015). Takový systém je utopický a nepraktický. Nehledě na to, že rozhodnutí o tom, která pravidla posílíme (a která zboříme), je skrz naskrz politické, nikoliv právní.

Je zřejmé, že trhy zásadním způsobem selhaly při zakládání eurozóny, kdy zcela podcenily (a v letech 2009–2012 naopak přecenily) riziko státních bankrotů uvnitř eurozóny. Přesto se jako liberál domnívám, že „dohled“ nad státními rozpočty by měl vykonávat trh a ne německý (resp. unijní) protektor se svými „pravidly rozpočtové disciplíny“.

Francie měla opustit myšlenku trvalých záchranných mechanismů poté, co se ukázalo, že jejich implementace bude vždy spojena s tvrdými německými požadavky na rozpočtovou disciplínu, které mohou vyústit až v uvalení protektorátu „německého křídla eurozóny“ nad jedním ze států „francouzského křídla eurozóny“. Francie se ve francouzsko-německém tandemu vždy profilovala jako zastánce „Evropy suverénních států“. Nicméně její požadavek na „trvalé záchranné mechanismy“, „solidaritě“ a „sdílení rizika“ nás dovedl do situace, kdy členské státy skutečné federace mají větší fiskální suverenitu než členské státy eurozóny. Důsledné dodržování principu „no bailout“ je jedinou cestou, jak v dlouhodobé perspektivě zachovat fiskální suverenitu členských států (Sargent, 2012).

Evropský stabilizační mechanismus a Fiskální pakt měly smysl jako jednorázové opatření v počáteční fázi vzniku eura. Mělo jít o dočasná opatření s cílem uklidnit a stabilizovat trh, který po mnohaletém ignorování rizika státních bankrotů v eurozóně (1999–2008) naopak toto riziko přecenil (2009–2012). Ve skutečně fungující hospodářské a měnové unii ale nemají trvalé záchranné mechanismy a vynutitelná pravidla rozpočtové disciplíny co dělat. Podobným vývojem si ostatně prošly i USA: mutualizace státních dluhů ze strany federace dávala smysl na počátku existence USA, kdy si tento nový „postkoloniální“ útvar musel vydobýt důvěru trhů. Po nějaké době však USA od „záchrany“ státních rozpočtů upustily. Toto rozhodnutí zajistilo fiskální suverenitu členských států a společně s ustavením federace jako fiskálního suveréna (tj. zavedení federálních daní) bylo klíčové pro stabilitu americké federace a její přežití do dnešních dnů.

„Dohled“ nad státními rozpočty by měl vykonávat trh a ne německý (resp. unijní) protektor se svými „pravidly rozpočtové disciplíny“.

Evropské státy by měly ukončit „sdílení fiskálního rizika“ (trvalé záchranné mechanismy) a „sdílení fiskální suverenity“ (rozpočtová pravidla) i z důvodu porušování demokratických principů. V současné „fiskální unii“ se naplno projevuje demokratický deficit mezivládního modelu integrace. Daně vybrané německým (nizozemským, francouzským atd.) parlamentem končí na účtech řecké vlády, nad kterou nemají Němci voliči vůbec žádnou demokratickou kontrolu. Naopak o výši daní, které vybírá řecký parlament od řeckých voličů a daňových poplatníků, spolurozhodují představitelé německé (nizozemské, španělské...) vlády, kteří se zase nijak nezodpovídají řeckému voliči a daňovému poplatníkovi. Problém demokratického deficitu nevyřeší ani posílení role národních parlamentů. Německý (nizozemský, španělský, český...) parlament nemůže spolurozhodovat o řeckých daních a řeckém státním rozpočtu, protože německý (nizozemský, španělský, český...) parlament se ve volbách nijak nezodpovídá řeckým voličům a daňovým poplatníkům.

V dlouhodobé perspektivě proto eurozóna nepotřebuje pokračování nebo dokonce „prohlubování“ politicky toxického a sebedestruktivního francouzsko-německého kompromisu, nepotřebuje více francouzské „solidarity“ (mezivládních záchranných mechanismů), ani více německé „disciplíny“ (rozpočtová pravidla), jak navrhuji někteří „moudří mužové“ (Macron–Gabriel, 2015; Delors–Enderlein, 2015). Přesněji řečeno, eurozóna nepotřebuje žádnou „solidaritu“ (sdílení rizika) ve smyslu záchranných mechanismů bankrotujících států. ESM je potřeba postupně zrušit a ne posilovat do podoby trvalého „Evropského měnového fondu“. Eurozóna zároveň nepotřebuje ani žádnou „disciplínu“ (sdílení suverenity) ve smyslu vymahatelných evropských pravidel regulujících státní rozpočty. Státy by měly mít možnost zbankrotovat, nikdo by je do bankrotu neměl nutit ani jim v bankrotu bránit. „Dohled“ nad státními rozpočty by měl vykonávat trh a ne unijní protektor. Evropský parlament a federální „vláda“ nemohou dohlížet na národní rozpočty. Federální parlament a vláda by měly být od toho, aby nesly odpovědnost za evropský rozpočet. Nic víc a nic máň.

Skutečná fiskální unie pro EU

Jestliže měnová unie nemůže přežít bez fiskální unie, jakou fiskální unii tedy máme chtít? Domnívám se, že nemá smysl vymýšlet nějakou novou „fiskální politiku eurozóny“, novou „hospodářskou politiku eurozóny“ a nový „rozpočet eurozóny“. Fiskální

Fiskální politikou eurozóny by měla být reformovaná, posílená a federalizovaná kohezní politika.

politikou eurozóny by měla být reformovaná, posílená a federalizovaná kohezní politika. Konec konců kohezní politika má svůj účel v názvu – jejím smyslem je udržování koheze vnitřního trhu

a eurozóny. Cílem kohezní politiky by mělo být (v rámci možností daných jejím objemem) vyrovnávání systémových nerovnováh a asymetrických šoků, ke kterým v měnové unii dochází. Kohezní politika je tu od toho, aby zajišťovala „konvergenci, prosperitu a sociální soudržnost“ ve skutečné hospodářské a měnové unii. Eurozóna má očividně problémy se svojí soudržností (kohezí), proto je závažnější, že plány na „skutečnou hospodářskou a měnovou unii“ (Juncker, 2015) kohezní politiku ani jednou nezmiňují.

Kohezní politika ve skutečně fungující hospodářské a měnové unii by měla být financována z vlastních zdrojů – evropských daní. Přesněji řečeno, v souladu s principem fiskální suverenity by měl platit zákaz financování evropského rozpočtu (kohezní politiky) z rozpočtů státních. Pokud chce EU (a hospodářská a měnová unie)

přežít, musí se uživit sama a evropští poslanci by si měli sami před evropskými voliči obhájit evropskou daň. Celkový objem rozpočtu EU (a tedy i kohezní politiky) by měl být i nadále omezen (podíl evropského rozpočtu na HDP EU), popř. podřízen dalším pravidlům rozpočtové disciplíny. V současné době tvoří evropský rozpočet přibližně 1 % HDP EU. Jak velký by evropský rozpočet (kohezní politika) měl být, aby mohl plnit makroekonomickou stabilizační funkci? Měnová unie sice vyžaduje unii fiskální, ale význam federálního rozpočtu pro makroekonomickou stabilizaci měnové unie se často přeceňuje (Sandbu, 2015; Gros, 2014). Koneckonců historie USA ukazuje, že i relativně heterogenní měnová unie dokáže fungovat s relativně nízkým federálním rozpočtem. Když Hamilton v roce 1789 zaváděl federální daně, podíl federálního rozpočtu, ze kterého je financována i americká armáda, činil přibližně 2 % HDP USA a ještě v roce 1930 byl podíl federálního rozpočtu 4,3 % HDP USA (Chant-rill, 2015).

Kohezní politiku je třeba reformovat tak, aby nepůsobila procyklicky, k čemuž bohužel dochází (Kamps–Leiner–Killinger–Martin, 2009). Vyplácení prostředků kohezní politiky je dosud navázáno na absolutní výši HDP daného regionu, nikoliv na jeho relativní změnu. V praxi to vypadá tak, že méně vyspělé regiony (s nízkým HDP) získávají vysoké částky z kohezní politiky i v situaci, kdy rostou. Kohezní politika tak působí procyklicky, posiluje existující ne-

Historie USA ukazuje, že i relativně heterogenní měnová unie dokáže fungovat s relativně nízkým federálním rozpočtem.

rovnováhy a přispívá k přehřívání ekonomiky daného státu / regionu. To byl bohužel i případ Řecka v době před rokem 2008. Vyplácení prostředků kohezní politiky by mělo být navázáno na hospodářský cyklus daného regionu / země, popř. na další ukazatele „makroekonomické nerovnováhy“. V době ekonomické recese (včetně té způsobené bankrotem členského státu) se v postiženém státu automaticky vybere méně evropských daní a investuje více prostředků kohezní politiky, zároveň však musí platit zákaz financování (bankrotujícího) státu z federálního rozpočtu (princip no bailout).

Je potřeba zrušit dosavadní praxi, kdy je kohezní politika EU vždycky jednou za sedm let obětí celoevropského „porcování medvěda“, kterému se vznešeně říká jednání o víceletém finančním rámci. Zde si členské státy rozkrájí medvěda na 28 národních balíčků, na které mají „nárok“ bez ohledu na ekonomický vývoj (růst či útlum) v daném státu. Kohezní politiku je třeba federalizovat, výběrem evropské daně počínaje a financováním evropských projektů konče. Národní vlády by se měly podílet na formulaci národních operačních programů, nicméně výběrová řízení a financování samotných projektů musí zůstat v rukou federálních institucí. Národní instituce k prostředkům kohezní politiky vždy přistupovaly jako k cizím penězům, které je potřeba utratit, což nevede k ničemu jinému než k morálnímu hazardu a korupci.

Politickou odpovědnost za to, že kohezní politika bude sloužit svému účelu a nebude projedena, by měli nést poslanci Evropského parlamentu, kteří se budou zodpovídat evropským daňovým poplatníkům z toho, jak naložili s evropskými daněmi. Hlavním smyslem kohezní politiky je posilovat soudržnost měnové unie, nicméně na kohezní politice by se mohly podílet i státy mimo eurozónu v souladu s následujícími principy. Na kohezní politice, plně financované evropskými daněmi, by se podílely pouze ty země, ve kterých se vybírá evropská daň. Logicky, volby do Evropského parlamentu, který nese politickou zodpovědnost za rozpočet (kohezní politiku) financovaný z evropských daní, by probíhaly pouze v těch zemích, jejichž obyvatelstvo platí evropské daně. Není třeba zřizovat žádný separátní eurozónový parlament a eurozónový rozpočet. Evropský parlament a evropský rozpočet (tj. kohezní politika) budou společné pro všechny eurové i neeurové státy, ve kterých se vybírá evropská daň. Pro ostatní státy by měla být k dispozici spolupráce v rámci Evropského hospodářského prostoru (tj. společný vnitřní trh bez společného rozpočtu, kohezní politiky a bez společného parlamentu).

Pokud bych to shrnul, tak fungování skutečné hospodářské a měnové unie by mělo držet následující pravidla, pokud chceme zachovat demokracii na národní, ale i federální úrovni.

Zákaz financování a úvěrování evropského rozpočtu ze státních rozpočtů a zákaz financování a úvěrování státních rozpočtů z rozpočtu evropského.

Členské státy si musí zachovat svoji fiskální suverenitu, s čímž je spojeno i riziko státního bankrotu. Trvalé záchranné mechanismy (Evropský stabilizační mechanismus) a celoevropská rozpočtová pravidla pro národní rozpočty (Fiskální pakt, two-pack, six-pack apod.) by měly být postupně zrušeny. V případě státního bankrotu by měla měnová politika (ECB) bránit šíření nákazy na ostatní suverény měnové unie (v mezích dohodnutých pravidel). Je třeba liberalizovat bankovní trh a dokončit bankovní unii, jejímž smyslem je bránit přelévání nákazy (dluhová krize v podobě státního bankrotu) do bankovního sektoru, včetně bankovního sektoru postiženého státu. EU by měla reformovat, posílit a federalizovat kohezní politiku, jejímž účelem by mělo být vyrovnávání systémových nerovnováh a zmírňování dopadů asymetrických šoků (vč. důsledků státního bankrotu jednoho z členů unie) tím, že zajistí alespoň minimální úroveň veřejných investic (a popř. i humanitární pomoci) v situaci, kdy je státní rozpočet v bankrotu a ekonomika v recesi. Aby hospodářská a měnová unie fungovala (tj. aby nedocházelo k demokratickému deficitu a morálnímu hazardu), musí být zajištěna i fiskální suverenita federálního rozpočtu na jeho příjmové straně (evropské daně) i výdajové straně (kohezní politika), což vlastně neznamená nic jiného než zákaz financování a úvěrování evropského rozpočtu ze státních rozpočtů a zákaz financování a úvěrování státních rozpočtů z rozpočtu evropského.

Doporučení: Česká republika ve federalizované EU

Předběžná dohoda mezi Řeckem a ostatními státy eurozóny, stejně tak způsob jejího dojednání, představují výrazný zásah do dosavadního právního, institucionálního a politického rámce fungování eurozóny a EU. Priority ČR ve vztahu k EU a eurozóně by na tyto změny měly adekvátně reagovat. Česká republika doposud eurozónu vnímala jako klub, ve kterém se přijímají klíčová rozhodnutí ovlivňující zbytek EU. Jsou to právě eurozónové instituce (eurosummit, euroskupina), kde se dělá evropská politika. Snaha „být u toho“ byla doposud klíčovým motivem pro vstup ČR do eurozóny. Domnívám se, že ČR by měla víc zohledňovat institucionální nastavení eurozónového projektu a jeho dlouhodobou udržitelnost. Spíše než o vstup do nových eurozónových institucí by měla ČR usilovat o to, aby nedocházelo k rozměňování a vytěsňování existujících unijních institucí, na jejichž činnosti ČR participuje. Euro je stále společnou měnou celé EU a HMU je společnou politikou celé EU, ČR by proto měla trvat na tom, aby se při prohlubování integrace směrem ke skutečné hospodářské a měnové unii využívaly stávající unijní instituce (Evropský parlament) a unijní politiky (kohezní politika).

Česká republika by neměla přijímat euro, dokud nedojde k federalizaci eurozóny v souladu s principy fiskálního federalismu, tak jak jsou praktikovány ve skutečné hospodářské a měnové unii. Těmito principy jsou fiskální suverenity států a fiskální suverenity federace. Česká republika by měla dát jasně najevo, že hodlá přijmout euro, ovšem bez ratifikace Fiskálního paktu a Smlouvy o Evropském stabilizačním mechanismu, které představují podstatný zásah do fiskální suverenity států (viz Řecko) a ve skutečné federalizované měnové unii nemají co dělat (viz USA). Ze stejného důvodu by ČR měla bránit začlenění těchto smluv do primárního práva EU. Česká republika by měla ve vlastním zájmu přijmout fiskální ústavu, zároveň by ale měla v zájmu Evropy zastavit proces ratifikace Fiskálního paktu. V souladu s principem fiskální suverenity by ČR měla prosazovat zákaz financování a úvěrování státních rozpočtů ze strany ostatních států či ze strany evropského rozpočtu.

Česká republika by měla trvat na zavedení evropské daně pro potřeby financování kohezní politiky (rozpočtu EU), samozřejmě pod podmínkou, že evropský rozpočet nesmí být použit na financování či úvěrování rozpočtů členských států. K posilování fiskální suverenity EU by mělo docházet souběžně s obnovením fiskální suverenity členských států. Česká republika by měla požadovat reformu kohezní politiky, tak aby mohla plnit kohezní a stabilizační (proticyklickou) funkci. Podstatou této reformy by měla být změna pravidel čerpání peněz z evropských fondů, které by měly zohledňovat nejenom hospodářskou úroveň státu (regionu), ale i jeho hospodářský cyklus.

Tento policy paper využívá výsledků projektu „Ekonomické vládnutí v eurozóně: scénáře dalšího vývoje a implikace pro ČR. Vliv ČR na proces institucionalizace eurozóny a na její rodící se hospodářskou a fiskální politiku“, financovaného Technologickou agenturou ČR (projekt č. TD010198). Ing. Vít Beneš, Ph.D., je výzkumným pracovníkem Ústavu mezinárodních vztahů. E-mail: benes@iir.cz.

Literatura

- Beneš, Vít (2015): Státní bankrot Řecka nepovede k jeho odchodu z eurozóny. Praha: ÚMV. Policy paper, červen 2015. On-line: http://www.dokumenty-iir.cz/PolicyPapers/PP_Benes_6_2015.pdf.
- Bloomberg (2015a): Schaeuble Tells Lew He'd Gladly Swap Greece for Puerto Rico. *Bloomberg*, 9. 7. 2015. On-line: <http://www.bloomberg.com/news/articles/2015-07-09/schaeuble-tells-lew-he-d-gladly-swap-greece-for-puerto-rico>.
- Bloomberg (2015b): Marine Le Pen: Just Call Me Madame Frexit. *Bloomberg*, 24. 6. 2015. On-line: <http://www.bloomberg.com/news/articles/2015-06-23/call-me-mrs-frexit-le-pen-sees-france-euro-exit-next>.
- Bloomberg (2015c): New Greek Finance Minister Takes His Default Show on the Road. *Bloomberg*, 27. 1. 2015. On-line: <http://www.bloomberg.com/news/articles/2015-01-27/greece-s-new-finance-minister-says-euro-is-like-hotel-california>.
- Bohn, Henning–Inman, Robert P. (1996): Balanced Budget Rules and Public Deficits: Evidence from the U.S. States. *Carnegie-Rochester Conference Series on Public Policy*, Vol. 45, No. 1, s. 13–76. On-line: <http://www.nber.org/papers/w5533>.
- Delors, Jacques–Enderlein, Henrik (2015): Europe needs major investment if it is to avoid another Greece. *The Guardian*, 4. 8. 2015. On-line: <http://www.theguardian.com/commentisfree/2015/aug/04/europe-investment-avoid-another-greece-integration>.
- Ekathimerini (2015): Tsipras secures domestic backing for last-gasp effort at deal. *Ekathimerini*, 6. 7. 2015. On-line: <http://www.ekathimerini.com/199086/article/ekathimerini/news/tsipras-secures-domestic-backing-for-last-gasp-effort-at-deal>.
- Euro Summit (2015): Euro Summit Statement (SN 4070/15). Brussels: *Euro Summit*, 12. 7. 2015. On-line: <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2015/07/pdf/20150712-eurosummit-statement-greece/>.
- Evropská rada (2012): *Směrem ke skutečné hospodářské a měnové unii. Zpráva předsedy Evropské rady Hermana Van Rompuye (EUCO 120/12)*. 26. 6. 2012. On-line: <http://www.consilium.europa.eu/cs/workarea/downloadasset.aspx?id=17220>.

- Fischer, Joschka (2015): The Return of the Ugly German. *Project Syndicate*, 23. 7. 2015. On-line: <http://www.project-syndicate.org/commentary/return-of-the-ugly-german-by-joschka-fischer-2015-07>.
- Gros, Daniel (2014): A fiscal shock absorber for the Eurozone? Lessons from the economics of insurance. *Vox*, 19. 3. 2014. On-line: <http://www.voxeu.org/article/ez-fiscal-shock-absorber-lessons-insurance-economics>.
- Gros, Daniel (2015): *Puerto Rico and Greece: A Tale of two defaults in a monetary union*. Brussels: CEPS. On-line: http://www.ceps.eu/system/files/HLB5_DG_PuertoRico_0.pdf.
- Guardian (2015): Beppe Grillo calls for nationalisation of Italian banks and exit from euro. *The Guardian*, 23. 7. 2015. On-line: <http://www.theguardian.com/world/2015/jul/23/beppe-grillo-calls-for-nationalisation-of-italian-banks-and-exit-from-euro>.
- Henning, C. Randall–Kessler, Martin (2012): *Fiscal federalism: US history for architects of Europe's fiscal union*. Brussels: Bruegel. On-line: <http://www.scribd.com/doc/78158191/Essay-Fiscfed-Web-01>.
- Huffington Post (2015): U.S. Not Contemplating A Federal Bailout Of Puerto Rico, White House Says. *Huffington Post*, 29. 6. 2015. On-line: http://www.huffingtonpost.com/2015/06/29/puerto-rico-debt_n_7689240.html.
- Chantrill, Christopher (2015): Government Spending Chart: United States 1792–2014 – Federal State Local Data. On-line: http://www.usgovernmentdebt.us/spending_chart_1792_2014USp_16s2li011mcn_F0t.
- Juncker, Jean-Claude (2015): *Dokončení evropské hospodářské a měnové unie*. Brusel: Evropská komise. On-line: http://ec.europa.eu/priorities/economic-monetary-union/docs/5-presidents-report_cs.pdf.
- Kamps, Christophe–Leiner-Killinger, Nadine–Martin, Reiner (2009): The cyclical impact of EU cohesion policy in fast growing EU countries. *Intereconomics*, Vol. 44, No. 1, s. 23–29. On-line: <http://dx.doi.org/10.1007/s10272-009-0274-2>.
- Macron, Emmanuel–Gabriel, Sigmar (2015): Europe cannot wait any longer: France and Germany must drive ahead. *The Guardian*, 3. 6. 2015. On-line: <http://www.theguardian.com/commentisfree/2015/jun/03/europe-france-germany-eu-eurozone-future-integrate>.
- New York Times (2009): Another No to Federal Propping of California. *The New York Times*, 17. 6. 2009. On-line: <http://query.nytimes.com/gst/fullpage.html?res=9C0CE3DE1639F934A25755C0A96F9C8B63>.
- Sandbu, Martin (2015): Free Lunch: Europe's fiscal union envy is misguided. *Financial Times*, 20. 7. 2015. On-line: www.ft.com/cms/s/3/189204d0-2c7c-11e5-acfb-cbd2e1c81cca.html.

- Sargent, Thomas J. (2012): An American History Lesson for Europe. *Wall Street Journal*, 3. 2. 2012. On-line: <http://www.hoover.org/research/american-history-lesson-europe>.
- Sinn, Hans-Werner (2015): Greek debt crisis demonstrates perils of lending to your euro friends. *The Guardian*, 28. 7. 2015. On-line: <http://www.theguardian.com/business/2015/jul/28/greek-debt-crisis-perils-of-lending-to-your-euro-friends-insolvency>.
- Šimečka, Michal (2015): Z osvícených technokratů jsou jakobíni. *Respekt*, 22. 7. 2015. On-line: <http://www.respekt.cz/politika/z-osvicenych-technokratu-jsou-jakobini>.
- Týden (2015): Sobotka: Řeky v eurozóně proti jejich vůli neudržíme. *Týden*, 6. 7. 2015. On-line: http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/sobotka-reky-v-eurozone-proti-jejich-vuli-neudrzime_348290.html.